

THE USE OF MUSICAL ART IN TRADITIONAL CEREMONIES OF THE ARGUVAN REGION¹

Can AYDOĞDU*²
Ünal İMİK**

*Arş. Gör., İnönü Üniversitesi, Güzel Sanatlar ve Tasarım Fakültesi, Müzik Bilimleri Bölümü

**Prof. Dr., İnönü Üniversitesi, Devlet Konservatuvarı, Müzik Bölümü

Abstract

Our traditional ceremonies constitute one of the most important building blocks of our culture and art bridge, from past to future. For this reason, our traditional ceremonies must be examined to the very smallest detail and our customs and traditions, which are destined to disappear with globalization, should be recorded. In this research, traditional ceremonies of the Malatya-Arguvan region, which hosts many cultural and artistic treasures as it is in every region of Anatolia, have been tried to be examined in a multi-dimensional manner. The research is in a descriptive feature, as its aim is to determine the situation. In the research process, different research techniques like source scanning, content analysis, personal interviews, questionnaire etc. have been used. If few of the results of the research should listed, they can be remembered as: there are many traditional ceremonies are alive in the region, the features like traditional music, clothes, food etc. which belong to these traditional ceremonies are still active by preserving their efficiency, these ceremonies are named like “Kız İsteme” (asking for the permission of marriage from the family of girl), “Nişan” (engagement celebration), “Düğün” (wedding ceremony), “Kına Gecesi” (the night before the wedding where henna applied to the hands of bride and groom), “Asker Uğurlama” (ceremony for sending off the young men to military service), “Abdal Musa” (special ceremony dedicated to religious-historical figure, Abdal Musa, where food & money collected from the members of village, then distributed to all attendees as meal; mostly done in winter), “Kış Yarısı” (meaning of the mid-winter, where the villagers celebrate the middle of winter with some folk dances, games and cooking and eating meal all together), particularly that some of these events may be forgotten as they are being maintained by quite a few people, the organological structures of musical instruments used in the region have changed over time.

Keywords: Traditional, Ceremony, Music, Arguvan

MÜZİK SANATININ ARGUVAN YÖRESİ GELENEKSEL TÖRENLERİNDE KULLANIMI

Özet

Geleneksel törenlerimiz, geçmişten geleceğe uzayan kültür ve sanat köprümüzün en temel yapı taşlarından birini oluşturmaktadır. Bu nedenledir ki, geleneksel törenlerimiz en ince ayrıntısına kadar incelenmeli ve küreselleşme ile yok olmaya yüz tutan gelenek ve göreneklerimiz kayıt altına alınmalıdır. Bu araştırmada, Anadolu'nun her yöresinde olduğu gibi birçok kültürel ve sanatsal zenginliğe ev sahipliği yapan Malatya-Arguvan yöresinin geleneksel törenleri, çok yönlü olarak incelenmeye çalışılmıştır. Araştırma durum tespiti yapmayı hedeflemesi bakımından betimsel bir özellik sergilemektedir. Araştırma sürecinde kaynak taraması, içerik analizi, kişisel görüşmeler, anket vb. araştırma tekniklerinden faydalanılmaya çalışılmıştır. Araştırma sonuçlarından birkaçını sıralanacak olursak; yörede birçok geleneksel törenin olduğu, bu törenlerin “Kız İsteme, Nişan, Düğün, Kına Gecesi, Asker Uğurlama, Abdal Musa, Kış Yarısı” vb. şekillerde isimlendirildiği, törenlerin yapısına has çeşitli geleneksel müzik, kıyafet, yemek vb. unsurların törende yer aldığı, özellikle bu etkinliklerden bazılarının oldukça az sayıda birey tarafından sürdürülmesi bakımından unutulmaya yüz tuttuğudur.

Anahtar Kelimeler: Gelenek, Tören, Müzik, Arguvan

¹ Bu araştırma İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsünde yürütülen “Arguvan Yöresi Geleneksel Törenlerimizde Müzik Sanatının Kullanımına Yönelik Tespitler” isimli yüksek lisans tezinden üretilmiştir.

² Sorumlu Yazar E-mail: can.aydogdu@inonu.edu.tr / Doi: 10.22252/ijca.1203912

1.Giriş

Araştırmalarımız kapsamında Arguvan yöresine ait geleneksel törenler, “Kız isteme törenleri”, “Nişan törenleri”, “Kına gecesi,” “Düğün törenleri,” “Yas törenleri,” “Asker uğurlama törenleri,” “Sünnet törenleri,” “Abdal Musa törenleri” ve “Kış yarısı törenleri” başlıklarıyla sınıflandırılmaktadır. Çalışma kapsamında bu kategorilerden “Kız İsteme Törenleri,” “Kına Gecesi ve Düğün Törenleri,” “Yas Törenleri,” “Abdal Musa Törenleri” ve “Kış Yarısı Törenleri” detaylandırılmıştır. Ülkemizin çeşitli bölgelerinde de görülebilen, Arguvan yöresinde ise asırlardan beri her biri farklı hedefler paralelinde yapılan geleneksel törenler, belirli kurallar çerçevesine bağlı kalarak müzik, tiyatral gösteri, yemek, kıyafet vb. gibi unsurların tören içerisinde yer aldığı pratiklerdir. Bahsi geçen unsurlardan birisi olan müzik, geleneksel törenler için büyük öneme sahip olmakla birlikte bazı törenlerin yürütülebilmesi için şarttır. Törenlerde icra edilen müziklerin tamamına yakını yöreye ait repertuardan oluşmakla birlikte son zamanlardaki teknolojik gelişmeler, sosyal medya platformlarının aktif kullanımı vb. gibi birtakım faktörlerin etkisiyle de başka yörelere özgü eserler, Arguvan yöresi geleneksel törenleri kapsamında icra edildiği tespit edilmektedir.

2.Yöntem

Anadolu'nun farklı bölgelerinde olduğu gibi Malatya-Arguvan yöresi de birçok kültürel ve sanatsal zenginliğe ev sahipliği yapmakta ve geleneksel törenler bakımından oldukça geniş bir yapıya sahip olduğu tespit edilmektedir. Bu çalışma, Arguvan yöresi örneğinde geleneksel törenler araştırılarak bilimsel yöntemler ışığında kayıt altına almayı amaçlamaktadır. Malatya-Arguvan yöresine ait geleneksel törenler, çok yönlü olarak betimsel bir yöntemle incelenmeye çalışılmıştır. Ayrıca araştırmanın, Arguvan yöresi geleneksel törenlerinde, müzik sanatının kullanım durumu ve hususiyetlerini inceleyerek, bilimsel yöntemler ışığında kayıt altına almayı hedeflemesi bakımından önem taşıdığı düşünülmektedir.

Bu araştırmada, kişisel görüşme, gözlem, içerik analizi, doküman inceleme ve anket teknikleri ile elde edilen veriler bilimsel yöntemlerle analiz edilmeye çalışılmıştır. Analiz sürecinde tarafsız ve objektif bir yaklaşımın benimsenmesi hedeflenmiştir. Araştırmanın bir bölümünde içerik tekniğinden faydalanılmıştır. “İçerik analizi, çeşitli metinlerin içeriğini, naif bir okumaya kendini doğrudan vermeyen temel öğelerini sınıflandırmak ve yorumlamak amacıyla metodik, sistematik, objektif ve mümkünse nicel olarak incelenmesini sağlayan tekniktir” (Akt. Hatipoğlu, Bilgin, 2006: 2).

Doküman inceleme, nitel araştırmalarda gerek kendi başına gerekse görüşme ve gözlemlerle elde edilen verilere destek amacıyla kullanılan bir veri toplama yöntemidir. (Yıldırım- Şimşek, 2006: 40). Var olan kayıt ve belgeleri inceleyerek veri toplamaya ise kaynak tarama denir. Taramalar, geçmişteki olguların anında iz bıraktığı resim, film, plak, ses ve resim kayıtlı bantlar, araç-gereç, bina, heykel vb. kalıntılarla; olgular hakkında sonradan yazılmış ve çizilmiş her türlü mektup rapor, kitap, ansiklopedi, resmi ve özel yazı ve istatistikler, tutanak, anı, yaşam öyküsü vb. leridir (Karasar, 2005: 183).

“İçerik analizinde temel amaç, toplanan verileri açıklayabilecek kavramlara ve ilişkilere ulaşabilmektir. Betimsel analizde özetlenen ve yorumlanan veriler, içerik analizinde daha derin bir işleme tabii tutulur ve betimsel bir yaklaşımla fark edilmeyen kavram ve temalar bu analiz sonucu keşfedilir” (Yıldırım-Şimşek, 2006: 227).

3. Bulgu ve Yorumlar

3.1. Arguvan Yöresi Kız İsteme Törenleri

Ailelerin tanıştığı ve evliliğe giden yoldaki ilk adım olan kız isteme törenleri belirli gelenekler etrafında yapılmaktadır. Kız isteme törenlerine Arguvan yöresinde söz kesme, ikrar alma gibi çeşitli isimlendirmeler de bulunduğu tespit edilmektedir “Kız isteme günlük yaptığımız sıradan işler gibi basit bir olgu değildir ve çeşitli aşamaları bulunmaktadır. Arguvan bölgesi tarım toplumdur. En büyük köy dediğimiz yerlerde yaklaşık yüz hane ev bulunmaktadır. Kaç-göç olmayan toplumumuzda tarladan-tapandan, köy işleri gibi etmenlerden dolayı herkes birbirini tanıdığı gibi tüm herkesin sülalesine kadar da bilinirdi. Bu saydığım nedenlerden dolayı da herkesin birbirini ailelerine kadar tanıdığı toplumumuzda evlenmek isteyen erkek ve kızın aileleri günümüz şehirlerindeki gibi birbirlerini soruşturmalarına gerek kalmıyor. Hatta şehirlere yerleşen toplumumuzda bile gene herkes aynı bölge de oturduğu için oralarda bile araştırma süreçlerine ihtiyaç olmuyor. Kızlar ve erkekler okuldan tanışabiliyor ve küçük bir yer olduğu için de köy içerisinde de karşılaşma durumları olabiliyor. Şehirlerdeki gibi flört süreci olmayan köylerimizde eğer erkek kıza evlilik niyetini belli edememişse erkeğin yakınları tarafından özellikle de erkeğin annesi, teyzesi, halası, yengesi aracılığıyla kızın gönlü olup olmadığı araştırılır ve her şeyden önce ilk olarak kızın rızası alınır. Kızın gönlü varsa bu sefer karşılıklı olarak

kızın ve erkeğin kadınları arasında görüşmeler başlar ve bunların sonunda kız istemeye kız evine gidilebilir. Bu aşamalar olmadan doğrudan kız istemeye gidilmez” (Kılıç, Kişisel Görüşme).

Arguvan Yöresinde kız istemeye gitmeden kısa bir süre önce bir kişinin aracılığıyla; “sizi hayırlı bir iş için ziyaret edeceğiz” sözü kullanılarak haber verilir ve kız tarafının da kabul ettiği bir gün kararlaştırılır. Yöresinde çok kalabalık bir grupta gerçekleşmeyen kız isteme törenlerine anneler, babalar, yakın akrabalar ve kız istenirken veya verilirken vekil tayin edilecekse vekil olan kişi veya kişiler katılır. “Anneler, babalar, yakın akrabalar bu törene katılır, çok kalabalık bir grup gidilmez. Mesela damat adayının dört tane amcası veya üç tane dayısı varsa hepsi gitmez bu törenlere, sadece içlerinden birisi hepsini temsilen götürülür” (Adıgüzel, Kişisel Görüşme). “Geçmiş zamanlarda kız isteme töreninde günümüzün aksine evlenecek erkek bulunmaz, o evinde haber bekler. Kız evinden haberi getiren kişi damat adayının kulağını çekerse kız verildi demektir. Damat adayı da maddi durumuna göre haberi getiren kişiye bahşiş verebilir” (Kılıç, Kişisel Görüşme).

“Hemen her toplum da var olan konuşmasını bilen, ağzı laf yapan, işi bozmayacak, toplum tarafından kabul gören birer kişi önceden belirlenerek erkek tarafı vekili ve kız tarafı vekili olarak seçilebilir. O gece kız babası veya oğlan babası vekil olarak tayin edilen kişiler olur” (Kılıç, Kişisel Görüşme). Kız isteme törenlerinde, kız istenirken söylenen ve Türkiye’de ritüel bir cümle olan “Allah’ın emri Peygamberin kavliyle” diye başlayan söz; Arguvan Yöresinde de yaygın bir şekilde görülmektedir. Bu kalıplaşmış kız isteme cümlesinin öncesinde yörenin inançsal yapısı doğrultusunda “mezhebimiz İmam Cafer Sadık’ın içtihatıyla” sözü eklenerek kız istendiği de belirlenmektedir.

Arguvan Yöresinde ailenin veya çok yakın çevrenin katıldığı, geniş katılımlı olmayan bu törenlerde, genelde kız babası kızı verdikten sonra kahveler yapılır, kız tarafından ikram edilir ve kahveler içilir. Kahveler içildikten sonra önceden hazırlanan yiyecekler ikram edilebilir. “Eski zamanlarda genelde kömbe diye isimlendirilen etli-soğanlı veya patatesli olarak yapılan böreğe benzer yiyecek ikram edilirken günümüzde şehirlere ulaşım rahat olduğu için yaş pasta, kuru pasta gibi yiyecekler hazır olarak getirilir ve ikram edilir. Ayrıca eski zamanlar da kız isteme törenlerinde şerbet ikram edildiği de olurdu” (Yıldız, Kişisel Görüşme).

Geçmişten günümüze kadar gelen bir gelenek olan, günümüz toplumunda giderek azalan ve Anadolu coğrafyasında görülebilen kızı almaya karşılık verilen başlık parası Arguvan Yöresinde de tespit edilmektedir. Ülkemizde yaygın olarak başlık parası adıyla bilinmekle birlikte Arguvan Yöresinde kalın kesme şeklinde de isimlendirildiği görülmektedir. Konuya ilişkin Kılıç’ın görüşleri şöyledir: “Başlık parası, kız isteme töreni sırasında görüşülür ve bir pazarlık yapılır. Arguvan Yöresinin insanları başlık parasına kalın/galın kesme de derler. Başlık parası kız tarafının yapacağı masrafa karşılık verilen paradır. Para yerine küçükbaş ve büyükbaş hayvanda verilebilir. Eğer herhangi bir para kız ailesi tarafından talep edilmese kızla erkeğin kuracağı yuvaya eşya talep edilebilir” (Kılıç, Kişisel Görüşme).

Kız isteme törenleri sırasında herhangi bir müzikli eğlenceye rastlanmamakla birlikte kız isteme sonrasında erkek tarafının kendi aralarında düzenlediği sazlı-sözlü eğlenceler yapılabilmektedir.

3.2. Arguvan Yöresi Kına Gecesi ve Düğün Törenleri

“Genellikle cuma veya cumartesi günleri oğlan evinde ya avlunun önünde ya da erkek evine yakın harman yerinde davulun çalınmasıyla birlikte düğün törenleri başlar. Davulu çaldırmak insanlara, bizim düğünümüz başladı veya burada düğün var buyurun gelin demektir. Erkek evine ay yıldızlı Türk bayrağı dikilir ve bayrağın sapına soğan ya da elma saplanır. Elma takılması bereketi simgelerken, soğan takılması ise kötülüklerin defedileceğine inanılmasındandır. O akşam da kına yakmak için kız evine gidilir” (Kılıç, Kişisel Görüşme). Kına gecesi Arguvan Yöresinde genellikle düğün gününden bir gün önceki akşam kız evinde yapıldığı tespit edilmekle birlikte; günümüzde düğün salonlarından daha küçük salonlar kiralanarak da yapıldığı görülmektedir.

Geniş bir katılımı yapılan kına gecelerinin masrafı genellikle kız tarafına ait olup Arguvan Yöresinde eğlenceli ve müzikli olduğu görülür. Yıldız’ın tespitleri şöyledir: “Erkek ve kız tarafı kadınları kız evinde toplanırlar. Bu sırada erkekler, erkek evinde toplanarak sazlı sözlü muhabbet yapabilirler. Kına, evliliği iyi giden mutlu bir kadın tarafından karılır ve bunun geline uğur getireceğine inanılır. Kınanın etrafına tepsiyeye konular ve mumlar dikilir, müzik eşliğinde getirilir. Kız kınaya çekerler ve kına gelinin sağ eline, sol eline yakılır ve içine altın konular. Ayaklara da kına yakıldığı bilinir. Eskiden kına geline yakıldıktan sonra kalan kına erkek evine gönderilir ve orada erkeğe yakılırdı. Şimdi ise damat da kız evine bulunup, onun da kınası kız evinde yakılabilir” (Yıldız, Kişisel Görüşme).

Kına törenleri ile ilgili olarak Gümüş'ün tespitleri ise şu şekildedir: “Kınayı karıp ve mumlarla süsledikten sonra kızı kınaya çekeceğiz derler. Gelin orta yerde bir sandalyeye oturtulur, yüzüne al bir yazma atılır. Erkek tarafından, başı bütün yani analı babalı, başından ayrılık geçmemiş ve çocuklu bir kadın tarafından kına karılır. Gelin kızın önce sağ eline kına yakılır, içerisine uğurlu, bereketli olması dileğiyile altın konulur; daha sonra sol eline, ensesine ve ayaklarına yakılır” (Özüberk Gümüş, 2014: 80).

Arguvan Yöresi kına gecelerinde, birçok yörede olduğu gibi müzik ögesinin ön planda olduğu gözlemlenmiştir. Kınayı getirme ve kınayı yakma sırasında Doğu Anadolu yöresine ait olan, TRT-THM repertuarında 4569 sıra numarasıyla kayıt altına alınmış “Kınayı Getir Aney” ve Edirne yöresine ait olan, TRT-THM repertuarında 190 sıra numarasıyla kayıt altına alınmış “Yüksek Tepelere Ev Kurmasınlar” isimli türküler birçok yerde klasikleşmiş şekilde söylendiğı gibi Arguvan Yöresi kına gecelerinde de yaygın şekilde seslendirildiğı tespit edilmektedir.

TRT MÜZİK DAİRESİ YAKINLARI
THM REPERTUAR SIRA NO: 669
İNCELEME TARİHİ: 19.9.1992

YÖRESİ
MALATYA

YÜKSEK AYVANLARDA BÜLBÜLLER ÖTER
(SIRA NO: 669)

DEĞERLEVEN
M. SARIÖZGEN

NOTAYA ALAN
M. SARIÖZGEN

SÜRE
2:15

YÜKSEK AYVANLARDA BÜLBÜLLER ÖTER
(Sayfa 2)

ÇARŞAM BA GE CE Sİ Bİ ZE GE LE SİN

YÜKSEK AYVANLARDA BÜLBÜLLER ÖTER
BÜLBÜLÜN FİŞANİ ALEM E YETER
BENİM SEKTİKLERİM ÖLÜMDEN BETER

BAĞLANTI
GEL ANAM GEL BACIM GELİN OLASIN
ÇARŞAMBA GECESİ BİZE GELESİN

ELİNİN KINASIN AL EYLEMİŞLER
GÖZÜNÜN SÖRMESİN BÖL EYLEMİŞLER
SENİ BİR YİĞİDE HAL EYLEMİŞLER

Şekil 1. “Yüksek Ayvanlarda Bülbüller Öter” (TRT-THM Repertuar No:669)

Malatya yöresine ait olan, TRT-THM repertuarında 669 sıra numarasıyla kayıt altına alınmış, 9 ses genişliğine sahip, hüseyini makam dizisindeki “Yüksek Ayvanlarda Bülbüller Öter” isimli türkü, Arguvan Yöresi ve çevresinde yapılan kına gecelerinde kadınlar tarafından herhangi bir enstrüman yardımı olmaksızın koro şeklinde söylendiğı gözlemlenmektedir. Günümüzde kına gecelerinde genellikle salon kiralandığı veya açık alanda yapıldığı durumlarda müzisyen eşliğinde türkülerin icra edildiğı de gözlemlenmektedir. “Kına yakılırken ve sonrasında yüksek ayvanlarda bülbüller öter, kınayı getir aney gibi türküler söylenir. Kına gecesi hareketli türkölü oyunlarla sürer. Yöreyle özgü kına türküsü yoktur” (Şahin, Özerol, 2004: 222).

Kına gecesinin ertesi günü olan düğün törenlerinin olduğu gün kızı almaya gitmeden önce genellikle davul vurulmaya, zurna çalınmaya başlar ve müzik eşliğinde erkek tarafının yavaş yavaş toplanmaya başladığı gözlemlenir. Bu müzik bir çağrı niteliğinde olup zurnayı çalan kişinin uzun hava formunda serbest ritimli bir eserle açış yaptığı ve davulu çalan kişinin de zurna sesine dem verdiği tespit edilmektedir. “Gelinin baba evinden alınacağı gün sabahı erkenden zurna ile duygulu türküler çalınırken davul tempo tutar. Buna seher davulu denir. Gelin ağılatma seher davulu ile başlar. Arguvan ağzı uzun havalar ve diğer yörelerin uzun havaları duygulu/acıklı bir biçimde çalınırken gelin ve yakınları ayrılık ağıtlarının ezgilerine ağlayarak katılırlar. Gelin evden uzaklaşıncaya kadar gelin ağılatma ezgileri sürer” (Şahin, Özerol, 2004: 223).

Şekil 2: Gelin almaya giden düğün alayı ve düğün töreni (Kaynak: Hüseyin Şahin)

“Gelin alındıktan sonra köy içerisinde dolanılır ve yakınlarda bir ziyaret(türbe) varsa oraya götürülür, oradan erkek evine getirilir. Örnek verecek olursak, gelin Bozan Köyünde Şah Sultan’a, Bömere’de Hıdır Ağaya, Mezirme’de Karadirek’e götürülebilir, orada dualar edilir” (Efe, Kişisel Görüşme). Gümüş ise şunlar söylemiştir: “Gelin alayı köyde çok dolanır; yolda ziyaret/yatır varsa ziyaret ettirilir. Mukaddes bir mevki etrafında dolaşmak koruyucu bir rit niteliğindedir. Kötü etkilere karşı koruyucu olduğu kabul edilmektedir” (Özüberk Gümüş, 2014: 81).

TRT THM REPERTUAR YAYINLARI
THM REPERTUAR SIRA NO: 691
İNCELEME TARİHİ: 19. 2. 1974

YÖRESİ: ADIYAMAN
KİMSEN ALINDIĞI ABUL KADİR SÜRRESİ

KALEDEN KALEYE ŞAHİN UÇURDUM

DEKLEZEN H. SARISOZEN
DEKLEME TARİHİ
NOTAŞA ALAN H. SARISOZEN

KA LE DEN KA LE YE SA HI NE ÇIR DIM E LA DÖZ
KA LE DEN KA LE YE TAS BE NÖ LAY DIM

YA HI LE H GÜ NÜM GE ÇIR DIM A HI LEN VA HI LE N
GE TÜ HE KAS BE NÖ LAY DIM E LA DÖZ US TU NE

GÜ NEM GE ÇIR DIM YA RE SE KE REZ DIM SER BE TI ÇIR DIM
KAS BE NÖ LAY DIM YA LI NIZ KA LA NA ES BE NÖ LAY DIM

ÖY LÖ LUR BÜY LÖ LUR TÜRK MEN GÜ ZE LI
E DA SI HO SO LUR TÜRK MEN GE LI NI

KALEDEN KALEYE ŞAHİN UÇURDUM
AŞILEN VAHLEN ÇÜMÜŞ GEÇİRDİM
YARE SEKER EĞİDİM SEBET SÜNDÜM
BAGIŞI... ÖY LÖ LUR BÜY LÖ LUR TÜRK MEN GÜ ZE LI
KADAK HOS OLUR TÜRK MEN GELİN

KALEDEN KALEYE TAS BEN OLAYDIM
E LA DÖZ ÜSTÜNE KAS BEN OLAYDIM
YALNIZ KALAN ES DEN OLAYDIM
Bağlantı: ES DEN OLAYDIM

Şekil 3. “Kaleden Kaleye Şahin Uçurdum” (TRT-THM Repertuar No:691)

TRT-THM repertuarında Adıyaman Yöresi ve 691 sıra numarasıyla kayıt altına alınmış, 7 ses genişliğine sahip, hüseyini makam dizisindeki “Kaleden Kaleye Şahin Uçurdum” isimli oyun türküsü, Arguvan Yöresi düğünlerinde davul ve zurna eşliğinde çalınmakta, halay çekilerek koro halinde de söylenmektedir. Konuya yönelik Şahin ve Özerol şu tespitlerde bulunmuştur: “Halk müziğinde deme-çevirme olarak adlandırılan türkülü halayların düğünlerde büyük yeri vardır. Kaleden kaleye şahin uçurdum adlı oyun türküsü Arguvan köylerinde hemen hemen bütün düğünlerde çalınıp söylenen ve oynanan bir deme-çevirme türküdür. Aynı zamanda ülkemizin birçok yöresinde de değişik dörtlülüklerle bilinir ve Temirağa adıyla oynanır” (Şahin, Özerol, 2004: 219).

Arguvan Yöresi düğünlerinde davul-zurna ikilisinin önemli bir yer tuttuğu hatta düğünün eğlence kısmını şekillendiren bir unsurdur. Bu noktada davul-zurnanın icrasıyla birlikte el ele tutuşarak, kol kola girilerek veya omuzlardan tutuşarak oynanan ve Türk halk oyunlarından biri olan halay karşımıza çıkmaktadır. “Arguvan halk oyunlarına zurna ve davul eşlik eder. Zurna sol karar üzerinden çalınır. Zurnanın melodi geçişleri aynı zamanda oyunda komut niteliği taşır. Oyuncular zurnadan aldıkları melodi ile ya hızlanır ya ters yöne doğru hareketlenirler ya da öne doğru çıkarlar. Oyunlar sağa doğru oynanır. Arguvan halk oyunları genelde iki bölümden oluşmaktadır. Ağırılama ve sıçratma olarak adlandırdığımız bu oyunların bazılarında oyunun müziği ve oyunun ritmi hızlanmakta bazılarında ise tamamen değişmektedir. Arguvan’da bu değişimler

ağırlama bölümünde sıçratmaya hazırlık olarakta nitelendirilebilir. Başka bir açıdan oyunların da türkülerinde olduğu gibi önce bir dinginlik ve hüzün vardır. Daha sonra türkülerden farklı olarak coşkulu bölüme geçiş gözlemlenmektedir” (Aslan, 2007: 26-27).

Arguvan Yöresi düğünlerinde genel işleyişin aksamaması amacıyla belirli görevlendirmeler yapılmaktadır. Arguvan Yöresinde düğünlerin birkaç gün süren çeşitli geleneksel yapı içerisinde gerçekleşmesi nedeniyle geniş kapsamlı olarak yapılması ve baştan sona çeşitli gelenekler içerisinde gerçekleştirilmesi nedeniyle belirli iş bölümü ve bir organizasyon içerisinde yapıldığı görülmekte Tören içerisinde birtakım misyonları bulunan bu görevlilere düğün kâhyası (vekil), keyveni, ekmeççi, bayrakçı, sağdıç gibi çeşitli isimlendirmeler yapılmaktadır.

3.3. Arguvan Yöresi Yas Törenleri

Yörede yıllardır süregelen törenler dahilinde belirli geleneklere bağlı kalındığı gibi yas törenlerinde de din ve gelenekler etrafında şekillenen birtakım ritüellerin uygulanmakta olduğu tespit edilmektedir. Yas törenlerinde uygulanan bu ritüeller ülkemizde genel itibarıyla benzerlikler gösterse de yerel uygulamaların olduğu da gözlemlenmektedir.

“Ölüm olayının gerçekleşmesiyle cenazenin üzerindeki elbiseler ivedilikle çıkarılarak yıkama öncesi temizliği yapılır ve hiç kullanılmamış, geniş kıyafetleri giydirilir. Cenaze başka odaya, ölü döşegi, emanet döşegi, rahat döşegi, emanet yatağı şeklinde ifade edilen yatağa alınır, üzerine beyaz bir çarşaf serilir ve üstüne makas, bıçak, hançer gibi herhangi bir demir parçası, şişmemesi için konulur. Ölüm olayı gerçekleştiikten sonra eğer ölen kişinin gözleri açıksa ki bir yakınına hasret gittiği için açık kaldığı düşünülür, bu durumda benim elim değil, hasretlisinin eli ya da Ehl-i Beyitlerin eli olsun denilerek gözleri 3 kez sıvazlanarak kapatılır” (Noraşin, 2014: 87).

Ölümün ardından vefat haberinin çevreye duyurulması gerekmektedir. “Ölüm haberinin duyulması köylerde cenaze evinin feryatlarıyla, ağıtlarıyla olur ve duymayanlara da komşular aracılığıyla haber verilir. Telefonların olmadığı zamanlar cenazenin çevre köylere de duyurulması için bir veya birkaç kişi ayarlanırdı. Günümüzde ise telefonlarla veya Arguvan merkezi için Cemevi veya Camiden cenazenin haberi verilebilir.” (Yıldız, Kişisel Görüşme).

Ülkemizin birçok yerinde görülebildiği gibi Arguvan Yöresinde de ölen kişinin ardından 1, 3, 5, 7, 40, 52 gününde ve ölümün üzerinden bir yıl geçtiğinde (sene-i devriye) köyün veya ilçenin ortak kullanım alanında yemek (lokma) ikram edildiği görülmektedir. “İlk gün verilen yemek can yemeği, kazma takırtısı, diğer günler ise; 3 yemeği, 7 yemeği şeklinde adlandırılmıştır. Bugünlerde cenaze sahipleri kurban kesmekte ve en güzel yemeklerini hazırlamaktadır. Yemek dışında helva dağıtma geleneği de bugün Anadolu'nun birçok yöresinde olduğu gibi Arguvan Yöresinde de var olan bir uygulama olarak devam ettirilmektedir. Cenaze sahipleri ölünün 1. günü, 2. günü ve 3, 7, 40 yemeğinde helvayı kendisi hazırlayarak ya da satın alarak pratiği icra etmektedir. Asar köyünde de icra edilen bu pratikle ölünün kokusunun evden çıkacağına inanılır” (Noraşin, 2014: 91).

İnsanoğlunun herhangi bir ölüm, acı, hastalık veya felaket karşısında yaşadığı çaresizlik durumunun dışavurumu olarak ağıtlar yaktığı düşünülmektedir. Sözlü kültürün yaygın olduğu Arguvan Yöresindeki ağıtlar, Arguvan türküleri içerisinde önemli bir yer tuttuğu tespit edilmektedir. “Ölen kişinin başında, yıkanırken, mezara götürülürken, gömülürken hatta dönülürken bile ağıtlar yakılabilir. Ağıt yakmayı genellikle kadınlar yapar fakat erkeklerinde ağıt söylediği bilinir. Arguvan Yöresinde köyde güzel ağıtlar söyleyen kadınlar bilinir, bu kişiler gelir ağıt yakar ve cenaze evindeki kişileri ağlatır. Ağıt yakan kadınların görevi cenaze evindeki kişileri ağlatmaktır” (Adıgüzel, Kişisel Görüşme). “Ağıtların birbiri ardına söylendiği ölüye ağlama törenlerini sadece kadınlar düzenler ve yürütürler. Bunlar ölünün anası, bacısı, yakın akrabaları, komşularıdır. Erkeklerinde ağıt yaktıkları birkaç istisna vardır. Ağlama töreni ya ölünün başında ya mezarında ya da Arguvan yöresindeki söylenişle Esvap/Asbap (Çamaşır) dökme denilen, ölünün birkaç parça çamaşırı, yılın bazı zamanlarında (Yedisi, kırkı, ilk bayramı gibi) ortaya çıkartılarak yapılmaktadır. Ağıt töreninde, kadınların başı alınlarından bir bezle genelde bağlıdır. Bu alın bağlama biçimi yasa gelen kadınlar için de geçerlidir. Alnına bağlanan dolak-yazma beyaz ya da siyah renkli olmakta ve bu yasin simgesi olarak gözükmektedir” (Şahin, 2014: 37).

Arguvan yöresinde ağıtları, ağıtçı kadınlar veya iyi türkü söylediği bilinen kadınlar yakmakla birlikte nadir de olsa erkeklerinde yaktığı tespit edilmektedir. Herhangi bir enstrüman eşliği olmadan söylenen ağıtlara o sırada orada bulunan ve törene katılan kadınların da eşlik ettiği görülmektedir. Ağıtçı kadın hemen her mısranın sonunda ölem ölem, oyy oooy, canım çıka, bacın öle, anan öle, ölem oğlan kadan alırım gibi çeşitli sözler söylemektedirler.

TRT MÜZİK DAİRESİ YAYINLARI
T.H.M. REPERTUAR NO: 1347
İNCELEME TARİHİ: 29.5.1977

REPERTUAR NO: 1347
İNCELEME TARİHİ: 29.5.1977

ŞİİRİNİN ALINDIĞI
ALANIN İSİMİ: AŞAĞIDAN GELİR OMUZ OMUZA
SÜRESİ: 2' 48"

DEĞERLEME TARİHİ: 29.5.1977

NOTAĞI ALAN:
AHMET YAMACI

AŞAĞIDAN GELİR OMUZ OMUZA
(5. Sahnede - 2)

LA -- -- KIR VE BAY BA -- -- MI MI -- --
ZA MA -- -- NA MA -- -- NA MA -- -- NA MA -- --
NA MA -- -- NA MAN -- -- KA BA -- -- LI GE -- --
LE -- --

1- AŞAĞIDAN GELİR OMUZ OMUZA
ÇİÇEMDE NURDİS AMAN AMAN AMAN AMAN GÜLE NERGİZE
ZİRÇEN SELAM ÇİÇEM D YERİSİZ
BABA BAYRAMINIZ AMAN AMAN AMAN AMAN MUBAREK OLA
Bağlantı- KURVE BİRÜZÜMİZ AMAN AMAN AMAN AMAN AMAN KARALLI GELE

2- DÜMRA FALANDIRIĞI BİGİRİM ÇİM
YAĞLI KURŞUN GELİR AMAN AMAN AMAN AMAN AMAN BEN NERE GACAM
KANADIM YÖRTÜRME HUVAR UÇAM
Bağlantı.

3- YÖRLÜN YÖRLÜN YARDIM ORAK BİÇMEYE
YÖTLER CEMENİNİZ AMAN AMAN AMAN AMAN BİR SU İÇMEYE
YAĞLI KURŞUN GELİR ÇİDER DEŞMEYE
Bağlantı.

Şekil 4. "Aşağıdan Gelir Omuz Omuz" (TRT-THM Repertuar No:1347)

TRT-THM repertuarında Malatya Yöresi ve 1347 sıra numarasıyla kayıt altına alınmış, 6 ses genişliğine sahip, uşşak makam dizisindeki "Aşağıdan Gelir Omuz Omuz" isimli türküyü Arguvan Yöresinde yaygın olarak bilinen ağıt türüne örnek olarak verebiliriz. Şekil 8'deki türkünün Arguvan Yöresinde hem kırık hava hem de uzun hava şeklinde icrasının yapılabildiği tespit edilmektedir. "Arguvan yöresinde hem kırık hava hem de uzun hava olarak söylenen ağıt/türkü, TRT repertuarına Hekimhan'dan derlenerek kazandırılmış olup, Hekimhan yöresinde de yaygındır" (Şahin, 2014: 49).

3.4. Arguvan Yöresi Abdal Musa Törenleri

Arguvan Yöresinde geleneksel hale gelmiş törenlerden biri de Abdal Musa Cemleri ve lokmalarıdır. Hem dini hem de toplumsal dayanışma yönü bulunan bu törenlerde, lokmalar dağıtılır ve cem törenleri de yapılabilir. "Adağı olan aileler gücü ölçüsünde maddi destek ile kurban alımına da katkı sağlar, Abdal Musa adına kurbanlar kesilir. Kazanlar kurularak etli bulgur pilavı pişirilir, köylülere ve çevre köylerden gelenlere dağıtılır. Aynı zaman da Abdal Musa lokmalarında cem de yapılabilir fakat şart değildir, sadece lokma ve dualarla da tören son bulabilir" (Kılıç, Kişisel Görüşme).

Müzik, yüzyıllardan beri birçok din ve inanç içerisinde kendine önemli bir yer bulmakta hatta asırlar öncesinden günümüze kadar müzik ile ibadet yapıldığı görülmektedir. Bu bağlamda Anadolu Aleviliğinde de müzik, hayati bir öneme sahiptir. Müzik ve bağlamaya bu toplumlarda kutsallık yüklenilerek cem ibadetlerinin içerisinde yer almakta ve ibadet içerisinde bağlama eşliğiyle deyiş, duaz-ı imamı, tevhit, ağıt, miraçlama, semah vb. gibi türler okunmaktadır.

"Ülkemizde yapılan cemlerde günümüzde bağlama ailesindeki çalgılardan genellikle kısa sap bağlama kullanılmaktadır. Arguvan yöresindeki cemlerin büyük bir bölümünde ise dede sazı ve cura (cüre) ikilisi kullanılmaktadır. Cemlerde bu iki saz iki zakir tarafından veya bir dede bir zakir tarafından toplu olarak icra edilmekte ya da tek başına dede sazı bir zakir ya da bir dede tarafından müstakil bir şekilde icra edilmektedir" (Haşhaş vd., 2015, 172).

Abdal Musa lokmasını bir köy tek başına yapabildiği gibi birkaç köy birleşerek de yapılabildiği görülebilir. Günümüzde köylerdeki nüfus oranının azalmasıyla ilişkili olarak Abdal Musa lokması ve cemi Arguvan merkez, Kızık köyü, Eymir köyü başta olmak üzere birkaç köyle sınırlı kaldığı belirlenmektedir. Malatya merkez, İstanbul, Ankara'da gibi şehirlerde yaşayan yöre insanı ise genellikle ilçe ve köy dernekleri aracılığıyla Abdal Musa lokması ve cemini yaptıkları görülmektedir.

Şekil 5. Abdal Musa Töreni Cem İbadeti (Kaynak: Ankara Arguvanlılar Derneği)

3.5. Arguvan Yöresi Kış Yarısı Törenleri

Kış Yarısı kelime anlamı olarak kış aylarının yarıldığı, kış günlerinin artık azalmaya başladığı günü ifade etmektedir. Bugün ise yerel halk tarafından çeşitli eğlenceler ve yemeklerle kutlanılmaktadır. Bu etkinlikler ayrıca köy işlerinin az olduğu ve sosyal hayatın kısıtlı olduğu kış günlerinde köy halkı için toplu bir etkinlik anlamı da taşımaktadır.

Köy halkı ve çevre köylerden gelen yöre insanların katılımıyla gerçekleştirilen kış yarısı etkinlikleri geçmiş zamanlarda 20-21 Ocak tarihlerinde, günümüzde ise şehir yaşantısının doğurmuş olduğu sonuçlar sebebiyle bu tarihlere en yakın hafta sonunda kutlanmaktadır. Kış Yarısı etkinliklerinin düzenlenmesiyle alakalı olarak köy halkı tarafından birtakım hazırlıklar yapılmaktadır. "Sabah erken saatlerde hazırlık aşamasına başlanılarak sadece erkeklerin katılımıyla sembolik bir kervan oluşturulur.

Bu kervanda, kervancıbaşı, deve, gelin, arap ve köpek bulunur ve oluşturulan bu kervan davul-zurna ve bir kısım köylülerin eşliğinde köyün bir ucundan girerek evlerden sırayla evdeki kişinin imkânına göre un, bulgur, yağ gibi yiyecek maddeleri, odun veya para toplar. Toplanan malzemeler eskiden yemeğin pişirileceği yere getirilirken günümüzde ise Kızık köyü cem evine getirilir. Burada bir araya toplanan malzemeler pişirilmeye başlanır. Alevi-Bektaş köylerinde tören yemeği olarak genellikle lokma (etli bulgur pilavı) pişirilir. Yemek pişerken kervan ve köylüler köyün merkezine ya da yemeğin yenileceği alana hareket eder ve bu sırada insanların eğlenerek izlediği müzikal eşlikli bir kız kaçırma gösterisi düzenlenir. Oyun sonrasında ise davul-zurna eşliğinde bütün köylü ve kervan Kaleden Kaleye Şahin Uçurdum, Delilo, Üçayak, Dik Halay gibi oyun havaları eşliğinde halay çekerek bu sembolik oyunu kutlarlar. En sonunda da pişen yemekler hep beraber yenerek kış yarısı geleneği sonlandırılır" (Bektaş, Kişisel Görüşme).

Şekil 6. Kış Yarısı Törenleri Kervanı (Hürriyet Haber Web Sitesi, Erişim: 2018).

Arguvan ve köylerinde önceki yıllarda geleneksel olarak her yıl düzenlenen Kış Yarısı etkinliklerinin giderek unutulmaya yüz tuttuğu, günümüzde Arguvan İlçesinde sadece Kızık Mahallesi ile sınırlı kaldığı tespit edilmektedir. Ayrıca Arguvan'a komşu ilçe Hekimhan'da ise Hasançelebi ve Basak Mahallelerinde kış yarısı törenleri düzenlenmektedir.

Sonuçlar

Araştırma sürecinde, Arguvan yöresi kapsamında "Kız isteme törenleri, Nişan törenleri, Kına gecesi, Düğün törenleri, Yas törenleri, Asker uğurlama törenleri, Sünnet törenleri, Abdal Musa törenleri ve Kış yarısı" olarak adlandırılan, farklı amaç ve içeriklere sahip çeşitli törenler tespit edilmiştir. Ülkemizin çeşitli bölgelerinde de görülebilen, Arguvan yöresinde ise asırlardan beri her biri farklı amaçlar doğrultusunda yapılan geleneksel

törenler, belirli kurallar çerçevesine bağlı kalarak müzik, tiyatral gösteri, yemek, kıyafet vb. gibi unsurların da tören içerisinde yer aldığı uygulamalardır. Bu unsurlardan biri olan müzik, geleneksel törenler için büyük öneme sahip olmakla birlikte bazı törenlerin yürütülebilmesi için şarttır. Törenlerde icra edilen müziklerin tamamına yakını yöreye ait repertuardan oluşmakla birlikte son zamanlarda teknolojinin hayatımızın merkezi haline dönüşmesi ve bunun doğal sonucu olarak ulusal çapta popüler şekilde icra edilen eserlerin herkes tarafından bilinir hale gelmesi, başka yörelere özgü eserlerin Arguvan yöresi törenlerinde icra edilmesine neden olmuştur.

Bu törenlerin ortak özelliği, belirli bir ritüele bağlı kalarak müzik, tiyatral gösteri, yemek, kıyafet vb. gibi unsurların da tören içerisinde yer almasıdır. Bu unsurlardan biri olan müzik, geleneksel törenler için büyük öneme sahip olmakta hatta bazı törenlerin yürütülebilmesi için şarttır. Törenlerde icra edilen müziklerin tamamına yakını yöreye ait repertuardan oluşmakla birlikte son zamanlarda teknolojinin hayatımızın merkezi haline gelmesi ve bunun doğal sonucu olarak ulusal çapta popüler şekilde icra edilen eserlerin herkes tarafından bilinir hale gelmesi, başka yörelere özgü eserlerin Arguvan yöresi törenlerinde icra edilmesine neden olduğu sonuçlarına ulaşılmıştır.

Gelenek ve göreneklerimizden korunarak kayıt altında alınması öz değerlerimizin geleceğe aktarımında son derece mühim bir durumdur. Özellikle, kültür ve sanat unsurlarının gelecek kuşaklarımızın kendi değerlerine yabancı olmaması bakımından incelenmesi ve araştırılması desteklenmeli ve bu sayede elde edilecek veriler yazılı raporlar haline dönüştürülmeli sonuçlarına ulaşılmıştır.

Kaynakça

- Bilgin, N (2006), Sosyal Bilimlerde İçerik Analizi Teknikler ve Örnek Çalışmalar, Siyasal Kitapevi, Ankara.
- Karasar, N. (2014). "Bilimsel Araştırma Yöntemi", Nobel Yayıncılık, Ankara.
- Noraşin, S., (2014), Malatya İli Arguvan İlçesi Ölüm Gelenekleri, 4. Ulusal Arguvan Sempozyumu, Ankara Arguvanlular Derneği-İnönü Üniversitesi, Ankara.
- Özüberk Gümüş, Y., (2014), Malatya İline Bağlı Arguvan İlçesinde Uygulanan Evlenme Adetleri Üzerine Bir Değerlendirme, 4. Ulusal Arguvan Sempozyumu, Ankara Arguvanlular Derneği-İnönü Üniversitesi, Malatya.
- Şahin, H. (2014), Arguvan Yöresindeki Ağıtlar Üzerine Bir Araştırma, 4.Ulusal Arguvan Sempozyumu, Ankara Arguvanlular Derneği-İnönü Üniversitesi, Malatya.
- Şahin, H., Özerol, S., (2004), Arguvan Türküleri (Halk Bilimsel Bir Araştırma Denemesi), Arguvan ve Köyleri Eğitim Kültür Vakfı Yayınları 2., İstanbul.
- Yıldırım, A., Şimşek H. (2006), Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri, Seçkin Yayıncılık, Ankara.

Kişisel Görüşmeler

- Hasan Basri Kılıç, Kişisel Görüşme, (05.03.2018).
- Hatice Yıldız, Kişisel Görüşme, (10.10.2018)
- Sultan Adıgüzel, Kişisel Görüşme, (10.10.2018).

İnternet Kaynakları

- Hürriyet Haber Web Sitesi, <http://www.hurriyet.com.tr/>, (25.02.2018).